

Rosalba Asino

Via Monte Sabotino 16, I-33019 Tricesimo (Udine)
vitlaj@yahoo.com

Šopov sat: mjerni instrument vremenitosti i bezvremenosti

Sažetak

O složenoj koncepciji kategorije »vremena« u Šopovu djelu, napose u njegovoj kozmičkoj fazi, napisane su važne i temeljne rasprave.

Ovaj prilog istražuje prozu Nikole Šopa koja prethodi kozmičkoj fazi, kako bi se rekonstruirao razvitak koji je pjesnika doveo do toga da se udalji od »zemaljskog vremena« i da zasnjuje »kozmičko vrijeme«.

Sat kao konkretan instrument za mjerenje, toliko prisutan kao diskretni protagonist na stranicama Šopovih djela, čini vodeću nit ove analize. To je onaj »zemaljski sat« kojega se pjesnik, dospjevši u svemir, želi osloboditi, ne znajući što činiti s njime: »(...) nekome u džepu skriven kuca zemaljski sat. / Netko ga krije. / Netko još mjeri po starinski. / Tko je, da je, što će mu ta sprava« (Kućice u svemiru). Ali to je i sat koji još od prvih pjesama u prozi gubi značajke običnog predmeta da bi bio obdaren metafizičkim svojstvima.

Ključne riječi

vrijeme, mjerenje, vječnost, Nikola Šop

Pojam vremena, paradoks života

Zbog njegove intrinzične prirode oduvijek je – no hoće li to biti *zauvijek?* – posve nemoguće dati jednostavnu, elementarnu, jednoznačnu definiciju pojma »vremena«.¹

Sigurno postoje različite vrste vremena: postoji *psihološko* vrijeme (kojega su, čini se, djeca lišena); *biološko* ili *fiziološko* vrijeme (koje regulira bioritam živih bića, uključujući i raslinje); postoji i *fizičko* vrijeme (ili, bolje, vrijeme u prirodnim znanostima, koje se dijeli na *mikroskopsko* i *makroskopsko* vrijeme), koje prema shvaćanju Henrija Bergsona odgovara *vanjskom* pojmu vremena, a koje se sa svoje strane suprotstavlja *unutarnjem* vremenu ili svijesti. Sliku je još dodatno usložnila, barem nama običnim smrtnicima koji se ne bavimo fizikom svakodnevno, Einsteinova teorija relativnosti, koja razara ideju vremena kao apsolutnog i univerzalnog entiteta i

»... primorava nas da iz temelja, i prividno protuintuitivno, promijenimo naše ideje prostora i vremena. Primorani smo prihvatiti vrijeme od prostora neodijeljeno, dapače s njim kombinirano u oblikovanju prostora-vremena«;²

1

Tipično je da se od zgone do zgone i dan-danas preuzimaju i navode u spisima, više ili manje vnanstvenog karaktera, posvećenima temi vremena, slavne Augustinove riječi: »Što je dakle vrijeme? Ako me nitko ne pita, znam; ako ga hoću objasniti onomu tko me pita, ne znam više« (Aurelije Augustin, *Ispovijesti*, XI, 14).

2

Duccio Macchetto, »L'evoluzione del tempo«, u: Carlo Maria Martini, *Figli di Crono*, Raffaello Cortina Editore, Milano 2001., str. 31.

ili da bolje ilustriramo tu revolucionarnu Einsteinovu koncepciju:

»Einstein je napravio najvažniji korak u povijesti fizike i filozofije vremena i prostora dvjema konceptualnim revolucijama, s kojima se promijenila naša percepcija vremena, prostora i fizičke stvarnosti. Prostor 'po sebi' i vrijeme 'po sebi' iščezavaju iz fizike jer je, prema Einsteinovoj teoriji relativnosti, vrijeme različito za različite promatrače i prostor je različit za različite promatrače. Samo je prostor-vrijeme jednak za svakog promatrača!«³

Upravo odavde mi nasljeđujemo kozmološko vrijeme i svu modernu problematiku koja se tiče teorija porijekla, prirode i evolucije Svemira:

»Proučavanje odnosa koji postoji između prostora i vremena spada u disciplinu danas poznatu kao kozmologija; ne bi ni imalo smisla raspravljati o tom odnosu a da se ne uzmu u obzir zakoni fizike i pretpostavke koje se tiču porijekla i evolucije Svemira. Tu se vraćaju vječna pitanja: što doista znamo o našem Svemiru, i kako smo došli do tih spoznaja? Kakvo je porijeklo Svemira i kakva će biti njegova buduća evolucija? Je li svemir imao neki početak, i ako da, što je uistinu postojalo 'prije'? Ima li smisla takvo pitanje? Naposljetku, kakva je 'prava' priroda vremena, i hoće li ono ikada imati kraja?«⁴

Ako je osobitost psihološkog vremena njegov subjektivni i iluzorni karakter, dok je osobitost fizičkog vremena njegova objektivna mjerljivost, temeljna značajka vremena (u bilo kojoj od njegovih mogućih i eventualnih manifestacija: psihološkoj, biološkoj, fizičkoj itd.) i dalje je:

»... efemerna količina: ne vidimo ga ali opažamo njegove posljedice. Kako vole reći fizičari, možemo ga izmjeriti, premda ga ne možemo dokučiti.«⁵

Nespoznatljivost vremena i njegove biti izjednačiva je s pojmom i idejom koju mi, ljudi, imamo o smrti:

»Situacija je to doista zagonetna i istodobno paradoksalna, jer dvije najdublje 'stvarnosti' na temelju kojih čovjek pridaje cjelokupan smisao svojem iskustvu, naime vrijeme i smrt, upravo su ono što se ne može izreći niti susresti. Ne realnost, već bitna irealnost. Znanje u okrilju svakoga, a što ipak nitko ne 'zna', budući da nitko ne može susresti smrt i vrijeme kao 'nešto poznato', kao predmet znanja. Upravo ono što svi znaju ujedno je ono što nitko ne može znati iz vlastita iskustva.«⁶

Poimanje vremena i poimanje smrti spojeni su, dakle, intrinzičnom poteškoćom ljudskog uma da ih definira i odredi im prirodu i bit. Da nije tako, na kraju krajeva, u slučaju kad bi čitavo pitanje bilo rješivo, dovelo bi nas rješenju posljednjih ontoloških pitanja: Je li vrijeme konačno ili beskonačno? Zašto postoji vrijeme? I naposljetku: zašto se umire?

Vrijeme koje staje: Vječnost ili Smrt?

Bit će zanimljivo istaknuti kako se u nekim pripovijetkama Nikole Šopa⁷ vrijeme javlja uvijek u dimenziji različitoj od one koju obično poznajemo. U tu ćemo svrhu razmotriti neka prozna djela iz Šopove predkozmičke faze.⁸ Naročito u pripovijetki *Mrtvi grad kraljeva*⁹ Šop prilično razgovijetno razrađuje pojam vremena.

Vrijeme je itekako prisutno u prvih šest kratkih poglavlja, dok se u posljednja tri (pripovijetku tvori sveukupno devet poglavlja) ono opet pojavljuje, ali ovoga puta neizravno, zakriveno pod vidovima smrti, i dakle... »prošlog vremena«.

Valja primijetiti, naprotiv, u jednostavnom navođenju podnaslova, prevladavajuću semantiku smrti: *Sablast mrtvog glasonoše; Katakombe; Skelet u nevidljivoj grimizu*.¹⁰

Tema je pripovijetke malen grad,¹¹ grad sumorna izgleda, čija nam pojava govori da je ondje sve odavno nepromijenjeno, a ne čini se da bi se nešto nova više moglo dogoditi.

Glas pripovjedača (autorovo ja) ne nalazi korisnosti instrumentu kakav je sat, sprava prikladna za mjerenje protoka vremena. Iz tog razloga on hoće otići gradskom uraru kako bi mu naložio da prestane navijati zupčanike sata i uzmogne tako konačno zaustaviti vrijeme:

»Idem ulicom kroz nepomičnost malih trgovaca; (...) s lijeve strane radnjica, u kojoj se popravljaju stari satovi. U izlogu jedan jedini sat, pokazuje vrijeme.

Zašto je potrebno da ova sprava pokazuje koliko je sati?

Zar je to potrebno ovome gradiću, o čije se tvrde zidine razbijaju veliki satovi svjetske uznemirenosti, dok se kroz pukotine uvlači bijeda. Htio sam vidjeti urara. Pamtim ga odavno: blijeda lica, riđe kose, miran. Takvog sam ga upamtio, ali sad je već sijed. Htio bih da ga sretnem i da mu kažem: zaustavite sat. Ništa se novo ne može ovdje desiti. I tko mora negdje točno da stigne?«¹²

Pojam beskorisnosti sata i njegove namjene da odbrojava sate koji protječu javlja se kroz pripovijetku u više navrata:

»Ridi i dobri gospodine uraru! Zaustavite već jednom taj stari sat. Lijepo vas molim. Niko ovdje ne treba nigdje da stigne na vrijeme.«¹³

»Vjerujte, sat mora da stane, kad nema više šta da pokazuje.«¹⁴

Pustoća, kao učinak koji nam se javlja nakon čitanja cijele pripovijetke, uzrokovana je time što mogućnost da se vrijeme zauvijek zaustavi mi identificiramo s idejom »vječnosti« (po uobičajenom shvaćanju: ono što zauvijek traje ne umire), međutim ovdje Šop postavlja suprotnu, oprečnu dimenziju,

3

Tomislav Petković, »L'universo poetico di Nikola Šop«, u: Fedora Ferluga-Petronio (ur.), *La poesia di Nikola Šop, 1904–1982. Tra filosofia e cosmologia*, Marsilio, Venecija 2004., str. 126.

4

Ibid., str. 26–27.

5

Ibid., str. 11.

6

Carlo Sini, »Può la filosofia vincere il tempo?«, u: C. M. Martini, *Figli di Crono*, str. 76.

7

Istraživanje nije prošireno na sve pripovijetke našeg pisca, jer: »Za razliku od Šopova pjesničkoga stvaralaštva, čiji su postanak i razvoj pomnijivo razgobljeni (...), još se nije obavilo slično istraživanje njegove proze, što bi, u nedostatku prikladnog bibliografskog instrumentarija, bio prilično težak pothvat.« (Fedora Ferluga-Petronio, *Il mondo cosmico di Nikola Šop. Vita e opere di un poeta metafisico*, Forum, Udine 2000., str. 152.) – Naravno, toliko iščekivano objavljivanje sabranih djela Nikole Šopa predstavljalo bi dostojan i primjeren bibliografski instrument za svaku daljnju studiju.

8

Riječ je o pripovijetkama sabranima u dvjema antologijama: Nikola Šop, *Tajanstvena prela*, Izdanje hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb 1943.; te Nikola Šop, *Svete žene i svanuće u mom bunaru*, odabrao i za tisak priredio Branimir Donat, Dora Krupićeva, Zagreb 1997.

9

N. Šop, *Tajanstvena prela*, str. 15–27.

10

Čitava je pripovijetka doista protkana leksičkim elementima koji neprestance u sjećanje prizivaju ideje starosti, stareži, prošlih i prohujalih vremena, te vremena smrti (ili umiranja).

11

»(...) nije teško prepoznati rodni pjesnikov grad, Jajce u Bosni, s veličanstvenim slapovima rijeke Plive.« (F. Ferluga-Petronio, *Il mondo cosmico di Nikola Šop*, str. 154.)

12

N. Šop, *Tajanstvena prela*, str. 15–16.

13

Ibid., str. 21.

14

Ibid., str. 22.

budući da se zaustavljanje vremena poklapa ovdje ne s »vječnošću«, već sa »smrću«.

Mrtvi grad kraljeva u mnogočemu je opet sličan i suglasan s pripovijetkom *Priča o tome kako je moj gradić potonuo*,¹⁵ primjerice u zajedničkoj prisutnosti slapa, mjesnih »djevojaka«, glasonoše i, naravno, urara.¹⁶

»Zatim sam mirno otresao sa šešira tu zelenkastu prašinu i pošao žurnim korakom prema starom uraru. Baš se pojavio pred svojom radionicom, držeći u jednoj ruci razkliman sat, dok je drugom tresao s njega onaj čudni talog lisičjim repom.

Pozdravio sam ga vrlo uljudno i zapitao, koliko je sati. On me tužno pogleda i reče, da su mu sve kazaljke stale i da zbog ovoga strašnog nevremena već odavno ne može popraviti ni jedan sat.«¹⁷

I ovdje, kao i u *Mrtvom gradu kraljeva*, gradski je urar taj koji ima moć zaustaviti vrijeme: on to čini jednostavno vrteći unatrag kazaljke sata, on tako vara sebe samog i žene u gradiću, odreda starice i usidjelice, koje i dalje misle da su vječno ljupke udavače.

»Malo zatim otvoriše se dvorištna vrata i neki pogrbljeni starac uđe u dvorište, noseći na ramenu težak i glomazan sat, kao da je u njemu nosio sve odkucane i neodkucane časove.

– Gle, pa to je onaj stari urar! –

(...)

– Šta on to radi?

(...)

– Pa zar ne razumiješ? (...) On obrće kazaljke naopako, da vrati izgubljeno vrijeme i mladost ovim sijedim djevojkama. Tako radi svaki dan. I čvrsto u to vjeruje, kao i te djevojke.«¹⁸

Ista vizija vječne mladosti, povezane sa satom koji ne ide, i koji dakle ne pokazuje vrijeme, opet se javlja i u pripovijetki *Najčudnija posjeta*,¹⁹ gdje se voljena žena, Narcisa, javlja vječno mlada:

»Tolike su godine prošle, a ona je ostala ista, vječno mlada.

(...)

Uza sve prohujalo vrijeme Narcisa je stalno u osamnaestoj godini. Siguran sam da na njenom stolčiću sat ne kuca. Jer što će vječnosti sat.«²⁰

Prekrasnu sugestivnu sliku vječnosti susrećemo, međutim, u *Legendi o tišini noći*.²¹ Pripovijetka je čudesno animističko tumačenje izlaska mjeseca i djelovanja njegovih svjetlosnih zraka u noći:

»Svake večeri Gospod bi rekao anđelu Argentielu: – Idi i zapali onu staru blijedu svjetiljku koju ljudi zovu Lunom. Već je vrijeme. – I Argentiel bi pokorno poslušao Gospoda, zatresao starom svjetiljkom da čuje koliko još ima ulja. To bi svi korovi anđela sljetili na zemlju i, lebdeći nad svakom stvari i svakom dušom, tražili nevidljive niti, pleli od njih strune i rastezali ih sve do prijestolja božjeg gdje bi krajeve povezali u čvor velik kao cijela Zemlja. Kad bi zatim Argentiel podigao visoko staru Lunu da obasja beskrajnu harfu, satkanu od najskrivenijih zvukova stvari i duša, tada bi svaki anđeo sletio svojoj struni i počeo prebirati. (...) i božanski zvuci zabrujali bi svemirom.«²²

Ima prilika kada Bog osluškuje kozmičku harmoniju koju proizvodi ta neizmjerena nebeska harfa što je sviraju anđeli: na trenutak Bog svega stvorenog, Pokretač svemira, sve prepusti zaboravu i u kratkom času beskrajne Milosti na Zemlji se vrijeme zaustavi, a na nebu zvijezde lutaju bez vodstva.

»I Gospod bi približio slušajući svjetove i pustio bi da se u taj čas zvijezde kreću bez njegova znanja. Zemlja bi tada bila u blistavoj jezi blaženstva. Ukočio bi se svaki pokret i sve bi se pretvorilo u sluh i stremljenje prema nebu.«²³

To je jedna od najljepših vizija ideje vječnosti iz Šopova pera.

Putovanja u vremenu (i prostoru)

Sada i znanost, zahvaljujući relativističkim jednadžbama, poima mogućnost putovanja u vremenu.

Koliko znamo, ništa ne putuje brže od svjetlosti no, prema teoriji relativnosti, kad čovjek bude u stanju premašiti brzinu svjetlosti, moći će putovati unatrag kroz vrijeme.²⁴

*Nina*²⁵ i *Oh*²⁶ dvije su Šopove pripovijetke u kojima nalazimo upletena putovanja kroz vrijeme.

Ime jedne od Kolumbovih karavela daje ime prvoj pripovijetci, u kojoj se govori kako je alkemičar, skriven u potpalublju broda što plovi put Indije, otkrio formulu za proizvodnju zlata, no koji zatim, uslijed urote, biva ubijen te završi u paklu.

Stoljeća prolaze, i Belzebub više ne uspijeva doskočiti pohlepi ljudi, koji iscrpljuju sve zlatonosne zalihe. Tada đavao naloži alkemičaru da se vrati na Zemlju ne bi li pronašao staru alkemičku formulu. Ako eventualno ne uspije u pothvatu, više se neće vratiti u pakao, bit će osuđen da zauvijek ostane na Zemlji.²⁷

Doduše, ovdje se radi o putovanju u budućnost (koje znanost, mislim, ne razmatra ni u teoriji).

Oh je naprotiv putovanje, ili bolje, povratak u prošlost. Povratak u prošlost može se dogoditi samo u jednoj vrsti magičnog trenutka: u nula sati, to jest u ponoć.

»Dogodilo se to u doba one neznane praznine koja zavlada u ponoć, kad zapne tiktakanje trenutaka, a kazaljke se ne miču kao da je iz sata iscurilo vrijeme koje ih pomiče.

Taj bezvremeni čas ljudi nemarno i površno bilježe *Oh*, uvjereni da se tada zaista ništa ne događa. Ali baš u tom trenutku zbiva se nešto neobično. Prije nego što zaustavljena sadašnjost nabujalo navre u praznu nutrinu sata i pokrene kazaljke, uzburkaju se otkucani časovi prošlosti i poteku u sat iz kojeg su davno iscurili. Začuje se škripavo pomicanje kazaljki.«²⁸

15
Ibid., str. 7–19.

16
O sličnosti dviju pripovijedaka inače je već ranije pisala F. Ferluga-Petronio u: *Il mondo cosmico di Nikola Šop*, str. 153–154.

17
N. Šop, *Tajanstvena prela*, str. 8–9.

18
Ibid., str. 17–18.

19
Ibid., str. 174–183.

20
Ibid., str. 177–178.

21
Ibid., str. 73–85.

22
Ibid., str. 73.

23
Ibid., str. 74.

24
John D. Barrow, »Viaggiare nel tempo?«, u: C. M. Martini, *Figli di Crono*, str. 51–66.

25
N. Šop, *Tajanstvena prela*, str. 126–136.

26
Ibid., str. 151–154.

27
Premda nevezano uz temu koju obrađujemo, svejedno je možda zanimljivo istaknuti obrat (manihejske provenijencije?) koji Šop unosi u ovu pripovijetku, točnije u opisivanje pakla kao mjesta užitaka, a Zemlje kao pravog mjesta prokletstva. »Kako biste znali kako je dobro u paklu, bilo bi vam žao što sam se morao vratiti na zemlju. (...) Kazat ću vam još ovo, ali se ne plašite, ma koliko vam se činilo neshvatljivo: u paklu sam se brzo snašao. Da, da! To je živa istina. Tamo se divno živi. (...) Ne stigneš li na vrijeme, bit ćeš kažnjen vječnim progonstvom iz pakla. Ostat ćeš zauvijek među ljudima.« (Ibid., str. 133–135.)

28
Ibid., str. 151.

Vir, protagonist, iščitava stranice davno ispisanog dnevnika, kada se dogodi da se tok redaka i tok prošlih zbivanja što ih riječi prenose isprepletu s protokom njegova vlastitoga vremena, tako da se on zatekne kako učas proživljava i sadašnje i prošlo vrijeme, čak opazi sebe samoga u zrcalu mladog kakav je bio nekoć. Autor protagonistu stavlja u usta riječi:

»– 0 sati – uzdahnu samac, gledajući za prijateljem. – Svi kažete 0 sati. Ah, kolika varka.«²⁹

Asocijacijom se prisjećamo jedne Leopardijeve bilješke po pitanju ne ponoći, nego podneva, točnije »lažnih umišljaja po pitanju podneva«:

»U staro je vrijeme kolao priličan broj lažnih umišljaja po pitanju podneva, između ostalih da se Bogovi, nimfe, šumska bića, fauni i slični, a k tomu i duše preminulih, dadu vidjeti ili čuti naročito u to doba, prema onome što se razabire iz Teokrita, Lukijana, Filostrata, Porfirija, Servija i drugih, te iz života Svetog Pavla pustinjaka i života Otaca i Svetog Jeronima.«³⁰

Šopov sat: običan predmet, instrument metafizičkih svojstava

Dogodi se u pripovijetci *Zapis o satu*³¹ da se otkucaji sata tako nerazrješivo poklope s otkucajima srca njegova vlasnika, te odigraju ulogu dokaza koji će raskrinkati izvanbračnu vezu.

Lik urara i njegova umješnost u »namještanju« satova i Vremena javlja se i u *Kobnoj budilici*,³² gdje se pripovjedačko *ja* ne može otarasiti mane da majstora traži da mu dadne sat koji bi mu bio u stanju priskrbiti vremena u izobilju:

- »– Izvolite, samo izvolite – nakloni se zlatar uslužno. – Imamo ih svake vrste. Kakav želite?
 - Neka je obujmom što manji, a vremenom što obiljniji.
 - Kako to mislite?
 - Htio bih satić s najužim kazaljka i najširoj kružnicom obilaženja.
 - Drugim riječima – pogleda me zlatar začuđeno, – vi biste htjeli sat po kojem biste uvijek imali u izobilju vremena.
 - Da, da – potvrdim sav radostan što me razumio. – Mislim da je današnjoj znanosti uspjelo napraviti takav sat.«³³

Zatim, u *Nijemom čovjeku s ključem*³⁴ Šop nam daje jednu svoju definiciju vremena:

»Sreo sam ga baš u trenutku, kad sam već vjerovao da se na svijetu ipak sve ponavlja i da nam se nešto čini novim i neobičnim samo zbog toga što nas vrijeme zavarava, pa zaboravljamo da se već to dogodilo, tko zna koliko puta. Ah, ipak u priznatu gorku, varavu istinu: svaki je časak u životu nov, jer bismo inače svisnuli od blijede dosadne jednolikosti.«³⁵

I eto možda čitateljskog ključa za tumačenje Šopova vremena i funkcije njegova sata: ako je vrijeme doista varava dimenzija koju mi smrtni ljudi ne prepoznavamo, jer smo lišeni mnemoničke sposobnosti koja nas osvješćuje da se stvarnost ne mijenja već se – postojana i neizmijenjena – ponavlja, onda je jednako tako vjerodostojno da je dovoljno kazaljke malo odvrtni unatrag kako bi se konkretno i objektivno povratilo izgubljeno vrijeme.

U Nikole Šopa, u njegovim djelima iz kozmičke faze, koncept i ideja vremena podložni su evoluciji.

Kozmička faza započinje početkom pedesetih godina i definira se godine 1957., objavljivanjem dviju kozmičkih poema: *Kućice u svemiru* i *Svemirski pohodi*. Te dvije kratke poeme razmatraju relativnost vremena, odnosno relativnost prostora i tvore diptih.³⁶

Problematika vremena ostaje prisutna i u kasnijoj produkciji bosanskog metafizičkog pjesnika, kao primjerice u poemi *Nedohod*, koja se može definirati kao »poema vremenitosti i bezvremenosti«. ³⁷ Taj tekst karakterizira krajnji dualizam. Dva su protagonista, *Zemnik* i *Svemirnik*, katkad nazivan *Nedohod*; oni pripadaju dvjema različitim dimenzijama: dimenzija svojstvena Zemniku jest vremenita (ali i prostorna, konkretna i ljudska) stvarnost, dok Svemirnik poznaje samo bezvremenost (i, dakle, besprostornost!). Čitava poema, koja se razvija u formi dijaloga, pripovijeda o naporu da se ponište dvije oprečne pozicije. Zemnik pokušava k sebi privući Svemirnika jedinim stvarima koje čovjeka približavaju vječnosti i beskonačnosti: ljubavlju i bolom. Ali Svemirnik će apsorbirati Zemnika i iz te će »fuzije« nastati novi prostori.

I u Šopovoj se radiodrami *Tragedija praznine*, točnije u završnici, dogodi spajanje ljudskog i božanskog; premda se može reći da ovo djelo obrađuje prije relativnost prostora, također je istina da u posljednjem prizoru (kada se arhitekt, oslobođen vlastita tijela, vine u kozmičke prostore, dok ne dosegne izvorišnu točku stvaranja svemira), u tom mističnom času, protagonist kao da je ušao u doticaj s vječnošću.

A s tematikom vremena, i još više vječnosti, vezuje se i lirsko-filozofska proza *Propast rubova*, objavljena u Sarajevu godinu dana prije smrti zajedno s drugim pripovijetkama, čijoj zbirici uostalom daje naslov.

I upravo se tako u spisima iz kozmičke faze dimenzija vremena i dimenzija prostora posve mijenjaju, poprimajući nepoznate značajke i svojstva te čovjek, dosegnuvši naposljetku zvjezdane visine svemira, više ne zna što bi ni sa zemaljskim vremenom, niti sa spravom za mjerenje tog i takvog vremena:

»(...) nekome u džepu skriven kuca zemaljski sat.
Netko ga krije.
Netko još mjeri po starinski.
Tko je, da je, što će mu ta sprava.«³⁸

S talijanskoga prevela
Nevia Raos

29
Ibid., str. 155.

30
Giacomo Leopardi, *Canti*, Loescher, Torino 1999., str. 83.

31
N. Šop, *Tajanstvena prela*, str. 198–200.

32
Ibid., str. 194–196.

33
Ibid., str. 196.

34
Ibid., str. 184–189.

35
Ibid., str. 184.

36
Dvije poeme tvore diptih, ne samo tematikom/tematski već i po zajedničkoj strukturi (obje se sastoje od sedamnaest pjesama). S tim u vezi, vidi F. Ferluga-Petronio, *Il mondo cosmico di Nikola Šop*, str. 77–90.

37
F. Ferluga-Petronio, *Il mondo cosmico di Nikola Šop*, str. 131.

38
Nikola Šop, *Kućice u svemiru i Svemirski pohodi*, Rad JAZU 313, Zagreb 1957., str. 194.

Rosalba Asino

Šop's Clock: the Measuring Instrument
of Temporality and Timelessness

Abstract

Important and ground-laying discussions have been written on the complex concept of the category of 'time' in Nikola Šop's work, particularly in his cosmic phase.

This paper researches Šop's prose preceding his cosmic phase, aiming to reconstruct the development that led the poet in question to distance himself from "worldly time" and to found "cosmic time".

The clock as a concrete measuring instrument, so ever-present as a discreet protagonist in Šop's work, is the guiding thread of this analysis. It is the "worldly clock" that the poet, upon his arrival to the universe, wishes to be freed from not knowing what to do with it: "(...) nekome u džepu skriven kuca zemaljski sat. / Netko ga krije. / Netko još mjeri po starinski. / Tko je, da je, što će mu ta sprava" (... hidden in someone's pocket the worldly clock ticks. / Someone hides it. / Someone still measures the old-fashioned way. / Whosoever this is and what does he want with this device, Kućice u svemiru / Little Houses in the Universe). From his very first prose poems this clock loses the attributes of a common object and is endowed with metaphysical properties.

Key Words

time, measuring, eternity, Nikola Šop